

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

Art
Jurisprudence
Medical sciences
Technical science
Economic Sciences
Geographic Sciences
Pedagogical Sciences
Psychological sciences
Physical education and sports

№16(139) 2022

of Pedagogical Education. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala. 2020. № 12 (1). 20-38. <https://doi.org/10.18662/rrem/197>

3. Linnenbrink-Garcia L., Wormington S., Snyder K., Riggsbee J., Perez T. Multiple pathways to success:

An examination of integrative motivational profiles among upper elementary and college students. Journal of Educational Psychology. 2018. № 110 (7). 1026-1048. <https://doi.org/10.1037/edu0000245>

УДК: 159.922.7

*Бабаян Юлія Олександрівна,
Шапошникова Юлія Геннадіївна,
Олексюк Оксана Євгенівна*

Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЦІННОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

*Babaian Yuliia,
Shaposhnikova Yuliia,
Oleksyuk Oksana*

Mykolaivskiy National Sukhomlynskyi University

FORMATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S SOCIAL VALUE OF IN CONDITIONS OF UPDATING THE PRIMARY EDUCATION'S CONTENT

Анотація.

В умовах сьогодення посилюється актуальність проблеми впливу широких, соціальних мотивів на діяльність всіх шарів нашого суспільства, у тому числі і на навчальну діяльність учнів, які через деякий час будуть визначати долю тих змін, які переживає наша країна. На наш погляд, спрямованість гуманізації освіти – формування такої глибокої психологічної структури як мотивація. У статті проаналізовано сутність понять «мотивація досягнення», «самооцінка» та розкрито особливості їх взаємозв'язку. Виявлено, що з введенням мотивації досягнення в структуру мотивації учіння виникає орієнтація на формування індивідуальності школяра, що призводить до формування позитивної самооцінки і відповідної «Я – концепції» та визначає соціальну та індивідуальну цінність кожної людини.

Abstract.

In today's world, the problem of the impact of broad, social motives on the activities of all segments of our society, including the educational activities of students, which in some time will determine the fate of the changes that our country is experiencing. In our opinion, the direction of humanization of education is the formation of such a deep psychological structure as motivation. The article analyzes the essence of the concepts of «achievement motivation», «self-esteem» and reveals the features of their relationship. It was found that with the introduction of achievement motivation in the structure of learning motivation there is an orientation on the formation of student individuality, which leads to the formation of positive self-esteem and the corresponding «I-concept» and determines the social and individual value of each person.

Ключові слова: *мотив, мотивація, мотиваційна сфера, мотивація досягнення, самооцінка*
Keywords: *motive, motivation, motivational sphere, achievement motivation, self-esteem*

Початкова освіта – це перший освітній рівень, де закладається фундамент загальноосвітньої підготовки школярів. В Концепції «Нової української школи» зазначені основні положення впровадження реформи освіти. Відповідно до Концепції НУШ замість запам'ятовування навчального матеріалу в учнів треба формувати компетентності, тобто «ядро знань, на яке будуть накладатися уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам українських шкіл у професійному та приватному житті» [2]. Це передбачає, насамперед, перебудову освітнього процесу я, кінцевою метою якого повинно стати максимальне розкриття індивідуальних можливостей та самоактуалізація особистості кожного. Вдосконалення освітнього процесу торкається, перш за все, такої глибокої психологічної структури як мотивація учіння школярів.

Проаналізувавши основну літературу з проблеми мотивації, можна констатувати, що, по-перше, вона широко і всебічно досліджується. По-друге, що терміни мотиваційна сфера, мотивація і мотив наповнюються різним понятійним змістом. При цьому, якщо в зарубіжній психології (Е.Аронсон, Д.Аткінсон, Д.МакКлелланд, Ж.Нюттен, Х.Хекхаузен та ін.) головна увага в останній час була спрямована на вивчення широких соціальних форм мотивації, одним з основних видів якої є мотивація досягнення, то вітчизняні психологи (Л.І.Божович, Б.В.Зейгарник, Н.П.Зубалій, А.К.Маркова та ін.) головне зусилля зосередили на вивченні внутрішньої мотивації діяльності. Мабуть, в силу цього у вітчизняній психології мотивації досягнення приділялось менше уваги. Напевно, тут сказалося те, що мотивація досягнення традиційно відноситься вітчизняними психологами до широких соціальних

мотивів, тобто до зовнішньої, а не внутрішньої мотивації учбової діяльності. Це істотно звужує можливості оптимізації навчального процесу і розвитку особистості учнів, обмежує можливості безперервної освіти. На нашу думку, розкриття ролі неспецифічних (широких соціальних) форм мотивації в навчальній діяльності має бути прийнято до уваги при структурній і змістовній перебудові системи початкового навчання.

Мотивація досягнення розуміється як складно функціонуюча адекватно-когнітивна система, яка відображає пристрасність суб'єкта діяльності та включає фактори, які спонукають, переключають та зупиняють діяльність, спрямовану на реалізацію досягнення.

Мотивація досягнення має місце там, де діяльність спрямована на виконання соціальних вимог, будучи співвідносною с певними нормами підлягає оцінюванню. У шкільному віці учіння є домінуючою діяльністю. Мотивація досягнення відіграє провідну роль у навчальній діяльності, коли дії та вчинки учнів постійно оцінюються. Кожний школяр оцінюється з точки зору того, як він вчиться, прагне до пізнання, в якій мірі він приймає ті або інші ролі, які наказує йому суспільство, та, у свою чергу, співвідносить їх зі своїми цілями. Результат навчання – це досягнення. Мотивованість досягнення виявляється у готовності прагнути до цілей, та бути наполегливим у цьому.

Мотивація досягнення на різних вікових етапах і ступенях навчання виконує смислоутворювальну функцію, задає певний особистісний смисл меті, структурним компонентам діяльності. Психологи вважають, що мотиви людини формуються у ранньому дитинстві і в подальшому розвитку лише виявляються, залишаючись в цілому незмінними. «І хоча найперші форми мотивації дій дитини ще недосконалі – мотиви дитини на ранніх рівнях онтогенезу ще нестійкі, піддаються імпульсивним впливам, якраз з усвідомлення спонук своїх дій починається виділення духовного «Я» малюка [1, с.158].

Наше дослідження виявило, що мотивація досягнення, являючись одним з головних внутрішніх факторів, що підтримують потяг до успіху, чинить найбільший вплив на ефективність навчальної діяльності молодших школярів. Нами встановлено, що задоволення навчанням і ставлення до нього в учнів початкових класів у цілому залежить від рівня наявності мотиву досягнення та ще в більшій мірі від можливості реалізації цього мотиву у навчальній діяльності.

Аналіз психологічної літератури (Л.І.Божович, Б.В.Зейгарник, А.І.Ліпкина, Х.Хекхаузен та ін.) виявив суттєвий взаємозв'язок мотивації досягнення і самооцінки. Самооцінка – компонент самопізнання, оцінка особистості самої себе, своїх можливостей, своєї діяльності на різних етапах її здійснення. Справжнє народження фундаменту духовного «Я» дитини пов'язане з виділенням спонук виконаних нею дій, з регулюванням їх у часі. Спонуки виражаються, в основному, в бажаннях дитини. «Усвідомлення бажання, віднесення його до самої себе, усвідомлення дії, як способу здійснення

цього бажання пов'язане з формуванням дитиною мети свого вчинку, зі здібністю зберегти цю мету і практично реалізувати її усвідомлення ж своїх дій, цілей своєї діяльності і мотивів своєї поведінки означає початок формування духовного «Я» дитини» [4, с.268].

Самооцінка виступає засобом саморегуляції дій дитини, виконує функцію підкріплення, і тому впливає на інтенсивність зусиль і наполегливості. Самооцінка спонукає до удосконалення вчинків або зупиняє перед ними. Вона мобілізує людину або блокує її дії.

Як зазначає І.Д.Бех: «Особистісна цінність як одиничний образ «Я» завжди опосередковується реальною поведінкою і її конкретними результатами. Функція дорослого у цьому процесі зводиться до представлення дитині норм, яким має відповідати поведінка дитини, розкриття причин і цим самим виклику емоційного переживання». І далі: «Логіка відкриття «Я» зводиться до того, що образ «Я» вже існує і слід лише розкрити психологічні процеси і механізми самосвідомості, завдяки яким формуються, підтримуються і змінюються наші уявлення про себе» [1, с.155].

Як виявило наше дослідження, у молодших школярів з високим рівнем мотивації досягнення самооцінка адекватна. Самооцінка таких дітей реалістична. Учні з високим рівнем мотивації досягнення добре знають свої можливості й тому можуть прогнозувати свої дії – що вийде, що ні. Причини своїх невдач вони відносять на рахунок своїх зусиль і можливостей.

У молодших школярів з середнім рівнем мотивації досягнення реалістичних самооцінок менше. Знання про себе стає в них менш самостійне. Ці діти не вміють добре зрозуміти свої здібності і можливості, тому частіше помиляються у прогнозуванні. Причини своїх невдач діти часто пояснюють несприятливими обставинами.

В учнів з низьким рівнем мотивації досягнення самооцінка неадекватна, частіше завищена. Нагородження тільки негативного досвіду зовнішніх оцінок приводить учнів з низькою мотивацією досягнення до повної невпевненості у собі: вони вже не вважають себе здібними ні на що; самооцінка у них занижена.

Від самооцінки залежить більша чи менша впевненість учня у своїх силах, своїх можливостях, ставлення до помилок, труднощів у навчальній діяльності. Молодші учні з адекватною самооцінкою відрізняються активністю, прагненням до досягнення успіхів у навчанні. Зовсім інакше ведуть себе діти з низькою самооцінкою. Вони проявляють невпевненість в собі, тривожність, бояться вчителя, чекають неспіху, не проявляють ініціативу, самостійність, вчать з великим напруженням.

У практиці роботи вчителів початкових класів спостерігаються різні прийоми розвитку мотивації досягнення. Частіше використовуються прийоми спонук, які пов'язані з утворенням ситуації власної відповідальності за успіх справи; вказівки, вимоги, загроза, покарання і примушення шляхом створення ситуації вибору. Рідше використовуються

прийоми, які активізують розвиток мотивації досягнення, а саме: створення оптимістичної настанови, створення ситуації вільного вибору.

Причини такого стану перш за все у тому, що існує слабка психологічна підготовка вчителів, нецілісне уявлення про мотивацію досягнення і в цілому мотиваційної сфери учнів. Методики, які пропонуються вчителям і психологам для вивчення мотиваційної сфери учнів, трудомісткі і вимагають від учителя багато сил і енергії для використання і обробки результатів.

Психологічний механізм впливу цих прийомів полягає у тому, що вони збуджують в учнях переживання внутрішніх суперечностей між тим, як вони вчать і як мають вчитися, і стимулюють їх потяг (активність) до оволодіння знаннями.

З введенням мотивації досягнення в структуру мотивації учіння виникає орієнтація на формування

індивідуальності школяра, приводить до формування позитивної самооцінки і відповідної «Я – концепції», що визначає соціальну та індивідуальну цінність кожної людини.

Список літератури

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ – Чернівці, 2018. 320с.
2. Концепція НУШ: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность.: В 2 т. М., 1986.
4. Якобсон С.Г. Становление психологических механизмов этической регуляции поведения. Психология формирования и развитие личности. М., 1981.